

KENNEDY'S BLUES

A sad day in Texas

Vroeg in de ochtend van vrijdag 22 november 1963 bevond president John Fitzgerald Kennedy zich in zijn hotelkamer in Fort Worth, Texas. Terwijl hij zich voorbereidde op de dertien minuten durende vlucht naar Dallas, sprak hij enige profetische woorden tot zijn vrouw en zijn speciale assistent, Kenneth O'Donnell: 'Als er echt iemand de president van de Verenigde Staten wil neerschieten is dat niet zo moeilijk, je hoeft alleen maar op een bepaalde dag een hoog gebouw in te gaan met een uitklapbaar geweer en dan is er niemand die je tegen een dergelijke poging kan beschermen.'

► Abraham Zapruder
(1905-1970) filmdde de
hele aanslag.

Kennedy was naar Dallas gegaan om steun te krijgen voor de verkiezingen van 1964, hoewel hij zich bewust moet zijn geweest van het feit dat zijn beleid aanzienlijke wrevel opwekte bij rechts Amerika. Slechts een maand eerder was Adlai Stevenson, ambassadeur bij de Verenigde Naties en een voormalig presidentskandidaat, bespuugd en uitgescholden tijdens een bezoek aan Dallas.

Interne ruzie onder de lokale Democraten leverde nog meer problemen op voor de regering Kennedy. Daarom was er een extra dag toegevoegd aan het oorspronkelijke reisschema, zodat er een rijtoer door Dallas kon plaatsvinden.

Toen het vliegtuig van de president om vijf over half twaalf aankwam op Love Field, het vliegveld van Dallas, scheen de angst voor een vijandige ontvangst ongegrond te zijn, want er had zich een enthousiaste menigte verzameld om de president te verwelkomen. De president en mevrouw Kennedy namen plaats achter in de blauwe Lincoln cabriolet uit 1961, terwijl gouverneur John Conally van Texas en zijn vrouw op de klapstoelen voor hen gingen zitten. De president gaf er de voorkeur aan om te reizen zonder de kap van de limousine, zodat hij goed kon zien en gezien worden.

Route

In plaats van een route rechtstreeks door Main Street naar Industrial Boulevard, waar hij een groep plaatselijke zakenlui en gemeenteraadsleden zou toespreken, moest de autocolonne een aantal langzame bochten nemen door Dealey Plaza, een route die op 19 november breed was uitgemeten in de kranten van Dallas. Om te kunnen draaien van Main Street, via Houston Street in Elm Street, moest de presidentiële limousine vaart minderen tot vijf mijl per uur, volledig in het zicht van honderden ramen in de aangrenzende gebouwen. Op de zesde verdieping van een opslagplaats van schoolboeken wachtte een sluipschutter.

Om half een knalden er drie geweschoten. De eerste miste de auto en raakte de stoep, maar de president stopte met zwaaien en draaide naar rechts, zoals de film van Abraham Zapruder laat zien in beeld 160.¹ Gouverneur Connally draaide zich om, om te zien wat er aan de hand was. Het tweede schot (Zapruder beeld 223 en afgevuurd 3,4 seconden na het eerste) raakte de president in de keel. Zijn armen gingen tot schouderhoogte horizontaal omhoog langs zijn lichaam, een reflex die veroorzaakt was doordat de kogel een zenuw had geraakt. De keelwond was niet dodelijk. Als de

Dr. Guido van Rijn is docent
Engels aan het Kennemer
Lyceum in Overveen.

chauffeur was opgetrokken in plaats van vrijwel tot stilstand te komen, had het leven van de president wellicht gespaard kunnen worden. 4,9 seconden na het tweede schot werd de rechterkant van de schedel van de president verbrijzeld door een derde schot, waardoor een gedeelte van zijn hersenen werd verwoest. Later werd een stuk bot op de grond gevonden. In een reflex klom mevrouw Kennedy op het achterstuk van de auto om een ander stuk niet kwijt te raken.

The dream rode with him to his death

Lee Harvey Oswald (1939-1963) was scherpshutter geweest bij de marine. Marinedocumenten tonen aan dat hij een goed schutter was en bewijzen dat een doel dat 86 meter verwijderd was, gemakkelijk haalbaar was voor hem. Het 6.5 Mannlicher-Carcano geweer dat hij bij een postorderbedrijf had gekocht, stond bekend om zijn snelle laden en afvuren. Drie schoten binnen 8,3 seconden hoorde geen enkel probleem te zijn voor een goed getraind schutter.

Mahalia Jackson (1911-1972) had campagne gevoerd voor JFK en de 'Star Spangled Banner' gezongen tijdens de inauguratie van de president.² Een week na de sluipmoord nam de onbetwiste koningin van de gospelmuziek een ontroerende 'In the Summer of His Years' op, met een omfloerste trom als enige begeleiding. Het lied benadrukte dat Oswald door het vermoorden van deze jonge president ook de verwezenlijking van een Amerikaanse droom had vermoord.

Sad Day in Texas

De limousine reed met hoge snelheid naar het Parkland Ziekenhuis. De president en de gouverneur werden naar binnen gedragen. Conally was in de pols en de borst geraakt, maar was niet ernstig gewond.

Blues pianist Otis Spann (1930-1970) noemde in zijn 'Sad Day in Texas' de sluipmoordenaar een *disinteresting person*. Hij bedoelde of 'een onbeduidende persoon' of 'iemand die nergens om geeft'. Sinds de moord zijn theorieën over samenzweringen zeer populair geweest. Hoe kon iemand die zo onbetekenend was als Oswald de president van de Verenigde Staten vermoorden? De vaderloze Oswald was altijd een eenzame jongen geweest die aandacht nodig had. Volgens Robert Oswald had zijn broer de president gedood omdat hij iemand wilde zijn. Recent onderzoek door mensen als Gerald Posner en Mark Obenhaus wijst uit dat Oswald alleen werkte en dat hij drie maal vuurde.⁴

Black Jack

Parkland Hospital is slechts vijf minuten verwijderd

*A young man rode with his head held high, under
the Texas sun,
And no one guessed that a man so blessed would
perish by the gun,
Lord, would perish by the gun.*

*A shot rang out like a sudden shout, and Heaven
held its breath,
For the dream of a multitude of men rode with
him to his death,
Lord, rode with him to his death.*

*Yes, the heart of the world weighed heavy, with
the helplessness of tears,
For the man cut down in a Texas town, in the sum-
mer of his years,
in the summer of his years.'*

▷ Goreau (1984): 282-6.

▷ Mahalia Jackson, 'In the Summer of His Years (Tribute to President J.F. Kennedy)' (composer credit: H. Kretzmer-D. Lee), Chicago, 29 november 1963.

▷ Posner (2003). 'The Kennedy Assassination: Beyond Conspiracy', Documentaire geschreven en geregisseerd door Mark Obenhaus voor P.J. Productions & Springs Media Inc., in co-productie met de BBC, 2003.

OTIS SPANN IS THE BLUES

CANDID

Otis Spann, Sad day in Texas

*You know, it was a sad day in Texas,
when my President passed away.
He didn't get a chance to talk;
he didn't know he was on his way.*

*Know he left home happy, know the man he looked so
gay,
When a disinteresting person put my President away.*

sp: Have mercy!

*Only man I ever, ever loved in my life,
Was my President Kennedy, and I also loved his wife.*

*I feel sorry, I feel sorry, feel sorry for myself,
Know we'll never have another President,
and I don't want nobody else.*

*Mm, mm. Mm, mm.**

▶ Van Rijn (1997),
pp. 195-7.

KENNEDY'S BLUES

AFRICAN-AMERICAN
BLUES AND GOSPEL
SONGS ON 16

GUIDO VAN RIJN

van de Texas School Book Depository. De limousine bereikte het ziekenhuis dan ook om vijf over half een. Aanvankelijk wilde Jackie Kennedy haar echtgenoot niet laten gaan, maar toen hij eenmaal op een brancard was gelegd werd hij snel naar binnen gebracht. Hij ademde nog en de artsen verbonden hem aan een ademhalings-toestel. Er werd een luchtpijpsnede aangebracht, maar om 1 uur werd John F. Kennedy dood verklaard. Oswald was gevlucht uit de Texas School Book Depository waar hij vijf weken lang kantoorbeambte was geweest. De politie ontdekte op de tweede verdieping een werknemer die een cola dronk, maar ze arresteerden hem niet. Twaalf minuten na de schoten werd het gebouw afgegrendeld voor onderzoek. Tegen die tijd was Oswald rustig weggelopen. Een half uur later schoot hij in Dallas politieagent J.D. Tippett dood met drie kogels uit de Smith and Wesson .38 revolver dat hij in januari van dat jaar had gekocht. Vervolgens glipte Oswald het *Texas Theater* aan Jefferson Boulevard binnen, waar hij werd gearresteerd. Hij ontkende de moorden en beweerde dat hij een *patsy* was, iemand die er door samenzweerders ingeluisd was om als zondebok te fungeren.

Na een overhaaste lijkschouwing zonder de hulp van een forensisch patholoog, werden de stoffelijke overblijfselen van Kennedy teruggebracht naar het Witte Huis. De begrafenis vond plaats in Washington DC, op maandag 25 november 1963. De kist werd gedragen door de munitiewagen die in 1945 ook was gebruikt voor de kist van Franklin Delano Roosevelt. De wagen werd voortgetrokken door zes witte paarden en achter de kist liep een marinier die de persoonlijke vlag van de president droeg, met een Amerikaanse adelaar die een olijtak vasthoudt. Daarachter volgde Black Jack, een onbereden paard met lege laarzen die omgekeerd in de stijgbeugels hingen, als symbool van het feit dat de krijger het paard nooit meer zou bestijgen. Dan volgde de autocolonne. Het snepende geluid van doedelzakken begeleidde de doodskist terwijl deze de rooms-katholieke kathedraal van de Heilige Mattheus werd binnengedragen. De pontificale requiem-mis werd opgevoerd door kardinaal Cushing, die het huwelijk van John en Jackie Kennedy had ingezegend, die had gesproken tijdens de inauguratie en hun kinderen had gedoopt. Toen de kist de kerk werd uitgedragen, boog Jacqueline zich over naar haar zoon John, die diezelfde dag zijn derde verjaardag vierde en vroeg hem om te salueren voor zijn vader.

A Man Amongst Men

De uit Mississippi afkomstige bluesgitarist 'Big' Joe Williams (1902-1982) maakte een nieuwe versie van

▽
Dealy Plaza, Dallas
met op de achtergrond
de Texas School Book
Depository.

zijn klassieke 'His Spirit Lives On', dat hij in 1945 had opgenomen ter nagedachtenis aan President Roosevelt.⁵ Nu was John F. Kennedy, 'de beste president die we ooit hebben gehad', Big Joe's onderwerp. Williams nam 'A Man Amongst Men' tweemaal op. In de versie van 1964 legde hij uit hoe Kennedy opviel temidden van zijn medemensen. Williams beschreef hoe de gevechtsvliegtuigen van de marine en de luchtmacht het luchtruim doorkruisten gedurende de begrafenis. Air Force One, het presidentiële vliegtuig, volgde hen. De zesde strofe, die veelvuldig voorkomt in het werk van Big Joe Williams, toont dat zelfs het dierenrijk verstoord werd door de dood van de president. De uitdrukking 'A Man Among Men' werd ook gebruikt door James Darey in een gedicht dat hij in de dagen na de moord publiceerde in de *Chicago Defender*: 'people all over are mourning the death of a man amongst men.'⁷

Verlosser

Het was een frisse en zonnige middag toen John F. Kennedy te ruste werd gelegd op een flauwe helling in Arlington National Cemetery. De vlag werd opgevouwen en overhandigd aan de voormalige First Lady. Nadat er eenentwintig saluutschoten waren afgevuurd, sprak de kardinaal een gebed uit en ontstak Jackie Kennedy de eeuwige vlam.

Er waren drie regerend vorsten en tweeëntwintig presidenten gekomen om Kennedy naar zijn graf te begeleiden. Er zijn vele redenen waarom de dood van Kennedy een reusachtige indruk maakte: het was de eerste moord op een president sinds die op McKinley in 1901, het gebeurde middenin de spanningen van de Koude Oorlog en het was de eerste maal dat een dergelijke gebeurte-

nis plaatsvond in de tijd van de massamedia. Een ander belangrijk aspect moet het charisma van de familie zijn geweest.

In blues en gospelmuziek werd Kennedy niet alleen gelijkgesteld aan de profeet Jozua uit het Oude Testament, maar vooral aan Jezus. Bluesartiest John Lee Granderson verzorgde een subtiele gitaarbegeleiding voor gospelzangeres Mary Ross, een huisvrouw uit Chicago, voor haar eigen compositie 'President Kennedy Gave His Life'. In de laatste strofe wordt Kennedy bijna gelijkgesteld aan de Verlosser: de door mensen gemaakte spijkers in de handen van Christus worden vergeleken met de door mensen gemaakte kogels in het hoofd van de president.

Dominee Omie. L. Holliday (1924-1987) uit Houston, Texas nam in enkele jaren na Kennedy's dood een preek op in the Greater New Pleasant Grove Baptist Church onder de titel 'The Assassination of President Kennedy and the Crucifixion of Christ.' Weer wordt Kennedy's dood vergeleken met de kruisiging van Christus. Hol-

▶ Otis Spann, 'Sad Day in Texas', Chicago, 1964.

▶ James Darey, 'Tribute to a Great Leader', *Chicago Defender* (30 november 1963).

▶ Big Joe Williams, 'A Man Amongst Men', Chicago, december 1963.

Big Joe Williams, A Man Amongst Men

*I just imagined seeing President Kennedy, when he rode down in Dallas town,
I saw that mean old sniper, when he carried the President down.*

*ch: Never be a man, just like President Kennedy was,
He was a man amongst men, traveled four corners of the world.*

sp: Sad words to say, boys! Too sad! Think, boys: best President we ever had!

*I just saw that President Kennedy and the Governor of Texas was shaking hands,
He said: "If I don't get my plans through, Governor, President Johnson will be
the next man."*

*I went home and I put on my television, looked at Washington town,
I saw six white horses, carrying President Kennedy to the burying ground.*

*Wasn't it sad we got the news, President Kennedy was dead?
Church, here I'm coming to you, flying airplanes and jets over my head.*

*President Kennedy traveled by land, traveled across the sea,
Helped the United States, and I knowed he was good to me.*

*Now, you know the rooster told the hen: "You hens ought to go lay."
Said: "No, President Kennedy's dead, I ain't got nowhere to stay."*

*Well, my heart struck sorrow, tears come falling down,
When they carried President Kennedy, laid him down in his burying ground.*

sp: Sad words to say about President Kennedy! Never'll be another!"

liday stelt duidelijk dat Kennedy 'Christ-like' was. Hij schildert een beeld van de mens in de twintigste eeuw: gewapend met wetenschappelijke kennis, maar eenzaam en verward. De eerwaarde was ervan overtuigd dat Kennedy 'a friend of the Negro' was, aangezien hij zich aan het hoofd had gesteld van de burgerrechtenrevolutie. Veel vergelijkingen werden er gemaakt tussen Christus en Kennedy en voor beiden bleef de belangrijkste vraag: 'Waarom moesten zij sterven?' Volgens Holliday stierf Kennedy opdat de Amerikanen de 'zonde van de rassenscheiding' en 'de duisternis van hun eigen hart' konden aanschouwen. Holliday's standpunt dat de dood van Kennedy Lyndon Johnson hielp om een veel sterkere wet op de burgerrechten te krijgen is interessant en waarschijnlijk juist. De vergoddelijking van Kennedy is hier bijna volmaakt, hoewel Holliday twijfelt om Kennedy de 'power of the grave' toe te kennen.

*On that morning, that Kennedy died, one commentator
said that the Earth seemed to have stood still. Within
the thirty minutes of his passing, between the crack of
the first bullet and the finally determina, termination of
his life, the tragedy, the tragedy had been told all over
America. The news struck the east coast about mid lunch
time. The Pacific coast in mid morning. It stopped all
of the presses in their run, it interrupted all television*

*series. It stabbed with its pain men and women in the
street. It knotted them about TV sets and paralyzed them
in postures. First unbelieving and then stricken not until
he was dead. Then all men knew that he would never
again, ah-ha, point his forefinger, down from the plat-
form, in speaking to them. Never pause before laughing,
ah-ha, with his wit, ah-ha, but he was a great American.
It was, eh, for Americans an episode to remember. Ah-
ha, it was a clap of alarm as sharp and startling as the
memory of Pearl Harbor. Oh, it was a great tragedy. Men
everywhere stopped in their tracks. Women screamed and
cried. Men stood on the corner, shedding tears and didn't
have to give any explanation as to why they were crying.
Taxi drivers got tied up at the red light. Ah-ha, men
everywhere was falling in their tracks. What's wrong now?
Kennedy is dead! He's dead now, oh Lord. The Earth seem
to have stood still for a little while.
But I wanna tell you something, ah-hah, a long time
ago. Ah-ha, up on Golgotha's hill, way up on Calvary, oh
yes, where the man was slain, ah-ha, the Earth stood still
for a little while. And they tell me that the Earth quaked
because the Son of God was dying.¹⁰ Oh yes, on Calvary,
where the dearest and the best of the Lord's work was
really slain. Calvary, where justice and mercy touch one
another! Calvary! Calvary! Where the Son of God died on
the cross. Calvary! Lord, God. Calvary! Where I met the*

Mary Ross, President Kennedy gave his life

*You know the Bible tells us,
we're going to reap just what we sow.
After we leave this old world,
we gotta face our God, you know.*

*ch: President Kennedy, gave his life,
gave his life. (Yes he did!)
President Kennedy gave his life, for his country,
children and wife.*

*When President Kennedy was shot down, oh,
how the nation did mourn,
But I believe that somewhere in glory that he's living
on.*

*God chose President Kennedy;
he put a message in his heart and in his hand,
God gave him the message to pass on,
to the people of his land.*

*Man, born of a woman, bears hardships and woes,
There's only one way to be born,
but it's so many ways to go.*

*Jesus died on Calvary Cross,
with nails in the palms of his hands,
The President died with a bullet in his head
that was made by man.*

*Lord, Calvary! On Calvary! On Calvary Jesus died. Didn't
he die? Yes, he died. He died, yes, he did. He died, yes,
he died. He died until the Earth would reel and rock, like
a drunken man. He died until the Moon took a hemor-
rhage and dripped away in blood. He died, when the Sun
refused to shine. He died until the veil of the Temple
rent wide open. He died, yes, he did. I said: "He died."
He died for my sins. He died for your sins. He died on
Calvary, a long time ago. Lord, God!*

Het nieuwe presidentschap

Gedurende de eerste twee jaren van zijn presidentschap zocht Kennedy zijn weg nog. Wellicht is de uitbreiding van de Amerikaanse verwikkeling in Vietnam zijn grootste fout, maar de ramp van de Varkensbaai en het gebrek aan substantiële actie op het terrein van de burgerrechten droegen bij tot het beeld van een zwakke, onervaren president. In de dagen die volgden op de Cubacrisis trad er een verbetering op, maar de werkelijke verandering kwam na de rassensrellen in Birmingham, Alabama van 1963. Kennedy werd gedwongen om drastische maatregelen te nemen en het nieuwe presidentschap werd geboren. De belofte van Kennedy's nieuwe, meer dynamisch leiderschap scheen op de drempel van vervulling te staan, maar toen hij werd vermoord waren de ideeën nog niet in wetten geconcretiseerd en werd

er een periode van een meer gewelddadige confrontatie en burgerlijke ongehoorzaamheid binnengetrokken. Uit het verrassend grote aantal politiek gebaseerde blues en gospelteksten uit die periode, komt de president naar voren als een halve heilige. Hij was constant op zoek naar vrede, verschaftte nieuwe banen, inspireerde met zijn stijl en charmeerde met zijn knappe uiterlijk, zijn gracieuze vrouw en zijn schattige kinderen. Zijn dood werd gezien als een nationale catastrofe, en de begrafenis werd met uitvoerig ceremonieel omkleed. De beelden van de witte paarden, het salueren van zijn driejarige zoon en de jonge weduwe die de eeuwige vlam ontstak lieten een blijvende indruk achter. De president van de blues- en gospelzangers was nu in de hemel. Evenals Christus was hij gestorven voor onze zonden.

Onvervalste held

In latere jaren werd Kennedy's imago onderwerp van nauwkeuriger onderzoek. Had de sprankelende retoriek wel enige betekenis gehad? Waarom had hij gewacht met zich te committeren aan veranderingen op het terrein van de burgerrechten totdat hij gedwongen werd om te handelen? Had hij het echte leiderschap uit handen gegeven aan zijn *Brain Trust*? Had hij de wereld naar de rand van totale vernietiging door atoomkracht geleid door de Cubaanse crisis op de spits te drijven? Was hij de ware oorzaak van het grootste trauma van de Verenigde Staten voor 9/11, de gruwel van Vietnam? Had hij cocaïne gebruikt op feestjes? Waarom en hoe was hij werkelijk vermoord? Had hij in de Tweede Wereldoorlog een relatie gehad met de nazi-fotografe Inga Arvad? Waren de geruchten over buitenechtelijke relaties (bijvoorbeeld met filmster Marilyn Monroe en de aan de maffia gelieerde Judith Campbell Exner) waar? Kreeg hij dagelijkse injecties tegen de ziekte van Addison? Toen Kennedy twintig jaar dood was publiceerde Newsweek de resultaten van een Gallup opiniepeiling.¹¹ Gevraagd wie hun favoriete president was, had 30% van de ondervraagden geantwoord 'Kennedy', tegen slechts 10% voor Roosevelt. Gevraagd waar Kennedy mee geassocieerd werd waren de antwoorden: zorg voor de armen, burgerrechten, activisme, jeugd, een harde lijn ten opzichte van de Sovjets, glamour en stijl. Bij het grote publiek hadden de geruchten en schandalen duidelijk weinig effect gehad op het beeld van Kennedy. Zijn jeugdige belofte was een symbool gebleven van alles waarvan men dacht dat Amerika er voor hoorde te staan. In deze blues en gospelsongs wiste Kennedy's dood vrijwel alle kritiek op zijn beleid uit en blijft hij voortleven als een onvervalste held.

▶ Mary Ross, 'President Kennedy Gave His Life,' Chicago, 1964.

▶ In de bijbel staat niet dat de aarde stilstond toen Jezus stierf, maar in Mattheüs hoofdstuk 27, vers 51 staat: "And, behold, the veil of the temple was rent in twain from the top to the bottom; and the Earth did quake, and the rocks rent." Waarschijnlijk verward de dominee zijn tekst met Openbaringen, hoofdstuk 8, vers 1: "And when he had opened the seventh seal, there was silence in heaven about the space of half an hour."

▶ Peter Goldman. 'Kennedy Remembered,' Newsweek (28 november 1983): 64.